

7. Uzakbayeva S., Sarkanbaeva G. *Bolaşaq şetel tılı müğalimniñ etnopedagogikalyq dayarlyğynyñ negizgi bağyttary //Pedagogy and Psychology. – 2023. – T. 55. – №. 2. – С. 31-44.*

8. Ibraeva K.E., Makhmetova B.T., Urazaliyeva M.A., Beysembayeva A.A. “Voprosy podgotovki pedagogov-muzykantov v usloviyakh inklyuzivnogo obrazovatel'nogo processa” [Issues of preparing music teacher-pedagogues in an inclusive educational process]. *Vestnik KazNPU im. Abaya. Seriya “Pedagogicheskie nauki”, 2023, No.1(77), pp. 188–197.* DOI: [10.51889/1728-5496.2023.1.76.020](https://doi.org/10.51889/1728-5496.2023.1.76.020)

9. Volk T.M. *Music, Education, and Multiculturalism: Foundations and Principles.* New York: Oxford Univ. Press, 1998.

10. Campbell P.S. *Songs in Their Heads: Music and Its Meaning in Children's Lives.* 2nd ed. Oxford: Oxford Univ. Press, 2010.

11. Guan T., Liu J., Luo N. *Exploring the changes in cultural identity of primary school students in a Chinese orchestra // International Journal of Music Education. – 2025. – Vol. 43, № 1. – P. 22–38. – DOI: 10.1177/02557614241228626.*

12. Kussainova M., Kenesbekova S., Alshynbayeva Z., Nugman B., Tleugabylova K. *Self-Education of Future Teachers in Education of Primary School Children Through National Values // Scientific Herald of Uzhorod University. Series: Physics. – 2024. – № 55. – P. 704–711. – DOI: 10.54919/physics/55.2024.70jr4.*

ҒТАХР 14.21.07

<https://doi.org/10.51889/2959-5762.2026.90.2.038>

Ж.Сержанқызы,^{1*} Н.Ильясова,¹ О.Сапашев²

¹ Абай атындағы Қазақ ұлттық педагогикалық университет, Алматы қ., Қазақстан
² Стамбул университет, Стамбул қ., Түркия

ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАР МЕН МЕДИАРЕСУРСТАРДЫҢ ҚАЗАҚ ТІЛІН ОҚЫТУДАҒЫ ЛИНГВОДИДАКТИКАЛЫҚ ӘЛЕУЕТІ

Аңдатпа

Мақалада цифрлық технологиялар мен медиаресурстардың қазақ тілін оқытудағы лингводидактикалық әлеуеті жан-жақты қарастырылады. Қазіргі цифрландырылған білім беру жағдайында тіл үйретудің мазмұны мен әдістемесін жаңғырту қажеттілігі туындап отыр. Зерттеу барысында онлайн білім беру платформалары, мультимедиялық оқу материалдары, мобильді қосымшалар және әлеуметтік желілердің қазақ тілін меңгертудегі тиімділігі талданады. Цифрлық ресурстарды қолдану арқылы білім алушылардың коммуникативтік құзыреттілігін және тілдік дағдыларын (тыңдалым, айтылым, оқылым, жазылым) дамыту мүмкіндіктері айқындалады.

Сонымен қатар цифрлық технологияларды пайдаланудың білім алушылардың оқу уәжіне, танымдық белсенділігіне және өзіндік жұмыс жасау қабілетіне әсері сарапталады. Қазақ тілін оқыту үдерісінде медиаресурстарды мақсатты әрі жүйелі қолданудың тиімді модельдері ұсынылады. Цифрлық ортада тілдік материалды іріктеу мен ұсынудың дидактикалық талаптары негізделеді. Зерттеу нәтижелері қазақ тілін оқыту әдістемесін жетілдіруге және цифрлық білім беру ресурстарын тәжірибеде тиімді пайдалануға әдістемелік негіз бола алады.

Түйін сөздер: цифрлық технологиялар, медиаресурстар, лингводидактика, цифрлық білім беру, тілдік дағдылар, коммуникативтік құзыреттілік.

Сержанқызы Ж.,^{1*} Ильясова Н.,¹ Сапашев О.²

¹ Казахский национальный педагогический университет имени Абая
г. Алматы, Казахстан

² Стамбульский университет, г. Стамбул, Турция

ЛИНГВОДИДАКТИЧЕСКИЙ ПОТЕНЦИАЛ ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И МЕДИАРЕСУРСОВ В ОБУЧЕНИИ КАЗАХСКОМУ ЯЗЫКУ

Аннотация

В статье всесторонне рассматривается лингводидактический потенциал цифровых технологий и медиаресурсов в обучении казахскому языку. В условиях цифровизации современного образования возрастает необходимость обновления содержания и методики языкового обучения. В ходе исследования анализируется эффективность онлайн-образовательных платформ, мультимедийных учебных материалов, мобильных приложений и социальных сетей в процессе овладения казахским языком. Определяются возможности развития коммуникативной компетенции

и языковых навыков обучающихся (аудирование, говорение, чтение, письмо) посредством использования цифровых ресурсов.

Кроме того, рассматривается влияние цифровых технологий на учебную мотивацию, познавательную активность и способность обучающихся к самостоятельной работе. Предлагаются эффективные модели целенаправленного и системного использования медиаресурсов в процессе обучения казахскому языку. Обосновываются дидактические требования к отбору и представлению языкового материала в цифровой образовательной среде. Результаты исследования могут служить методической основой для совершенствования методики обучения казахскому языку и эффективного использования цифровых образовательных ресурсов в образовательной практике.

Ключевые слова: цифровые технологии, медиаресурсы, лингводидактика, цифровое образование, языковые навыки, коммуникативная компетенция.

Serzhankyzy Zh.,^{1*} Ilyasova N.,¹ Sapashev O.²
¹Abai Kazakh National Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan
²Istanbul university, Istanbul, Turkey

LINGUODIDACTIC POTENTIAL OF DIGITAL TECHNOLOGIES AND MEDIA RESOURCES IN TEACHING THE KAZAKH LANGUAGE

Abstract

The article provides a comprehensive analysis of the linguodidactic potential of digital technologies and media resources in teaching the Kazakh language. In the context of the digitalization of modern education, there is an increasing need to update the content and methodology of language instruction. The study examines the effectiveness of online educational platforms, multimedia learning materials, mobile applications, and social networks in the process of acquiring the Kazakh language. The possibilities of developing learners' communicative competence and language skills (listening, speaking, reading, and writing) through the use of digital resources are identified.

In addition, the impact of digital technologies on learners' academic motivation, cognitive activity, and ability for independent learning is analyzed. Effective models for the purposeful and systematic use of media resources in teaching the Kazakh language are proposed. The didactic requirements for the selection and presentation of language material in a digital educational environment are substantiated. The research findings may serve as a methodological basis for improving the methodology of teaching the Kazakh language and for the effective use of digital educational resources in educational practice.

Keywords: digital technologies, media resources, linguodidactics, digital education, language skills, communicative competence.

Кіріспе. Қазіргі уақытта цифрлық білім беру Қазақстан Республикасының мемлекеттік саясатының басым бағытының бірі. Цифрлық технологиялар адам өмірінің барлық саласына, әсіресе білім беру, ғылым және экономика жүйесіне терең еніп, айтарлықтай өзгеріске ұшыратып жатыр. Осы құбылыс жай ғана технологиялық жаңалық емес, бұл – қоғамның, еңбек нарығының және білім саласының түбегейлі өзгеруіне бағытталған цифрлық трансформация деп аталатын жаһандық үдеріс. Яғни озық технологияларды дамыту арқылы еліміздің барлық саласының, әсіресе білім беру саласының әлеуетін арттыруға серпін берілмек.

Жаһандану және ақпараттық технологиялардың қарқынды дамуы әлемде медиасауаттылық, медиамәдениет, медиабілім және тағы басқа ұғымдар пайда болып, олардың көкейкестілігі жылдан-жылға артып келеді. Қазақстан Республикасының Президенті Қ.Ж. Тоқаев 2021 жылғы 1 қыркүйектегі «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Қазақстан халқына Жолдауында білім беру саласындағы қазіргі пандемия кезіндегі өзекті проблемалардың бірі есебінде онлайн білім беру платформасын атап өткен болатын [1].

Білім беру ұйымдарында медиа білім беруді дамыту қоғамның барлық салалары үшін маңызды. ХХІ ғасыр жай ғана «Ақпараттық технологиялар ғасырына» емес, «жаһандық ақпараттық ашықтық дәуіріне» айналғаны ешкімге күпия емес. Қазіргі әлемді бұқаралық байланыс құралдарынсыз елестету қиын. Медиа бүгінде ғаламшар тұрғындары өмірінің маңызды салаларының бірі болып табылады. Ғалымдардың зерттеуі бойынша 75 жыл өмір сүрген «өркениетті адамның» 50 жылы белсенді түрде өтеді. Және оның тура тоғыз жылын, яғни белсенді өмірінің

төрттен бірін теледидар көруге жұмсайды екен. Орташа есеппен қазіргі оқушылар күніне 6 сағат уақытын медиамен қарым-қатынасқа арнайды. ХХІ ғасырда кез келген ұлт барлық салада медиасыз әлеуметтік-мәдени тұрғыдан дамуы мүмкін емес.

«Медиабілім беру» түсінігі 1973 жылы ЮНЕСКО мен Кино және телеарнаның халықаралық кеңесінің ақпарат секторының бірлескен кеңесінде тұжырымдалғанына қарамастан, ғалымдар әлі де болса осы күрделі пәнаралық құбылыстың анықтамасын зерделеуде.

ЮНЕСКО-ның бастамаларына сәйкес, медиабілім беру (media education) астарында педагогикалық теория мен практикада ерекшелік және автономдық білім беру салаларының бір бөлігі ретінде қаралатын қазіргі заманғы бұқаралық ақпарат коммуникацияларын меңгеруде теория мен практика дағдыларына оқыту деп түсіну керек.

Ал медиабілім ХХ ғасырдың 60-жылдарында Ұлыбритания, Франция, АҚШ, Австралия, Канада сияқты әлемнің дамыған алдыңғы қатарлы елдерінде пайда болып, жаңа ғасырдың басында өрістей түсті. Медиабілімнің басты мақсаты – жас ұрпақты медиамәдениетке бейімделуге, бұқаралық ақпарат құралдарының тілін игеруге, медиамәтіндерді талдай білуге үйрету [2].

Медиабілім - бұқаралық коммуникация заңдылықтарын зерттейтін педагогиканың саласы. Жоғарыда аты аталған елдердің мектептерінде медиабілімді міндетті пән ретінде оқыту жолға қойылған. Мысалы, 1987 жылы Канаданың кейбір жерлерінде «Медиабілім» арнайы пән ретінде оқытыла бастаса, өткен ғасырдың 90-жылдарынан бастап Австралияның мектептерінде де міндетті пән ретінде енгізілді. Ресей мен Украинада өткен ғасырдың соңғы жиырма жылдығында медиабілім жекелеген пәндермен интеграциялау арқылы жүзеге асырыла бастады.

Соңғы уақытта Қазақстанда да ақпарат таратушы құралдар көбейе бастады және олардың өнімін пайдалануға сұраныстың жоғары екені жаңалық емес. Нәтижеге бағытталған білім моделі мен басқарудың жаңа парадигмасы аясында жекелеген ұғымдар мен нормаларды, медиабілімді тиімді меңгеру үшін медиақұзыреттілікті дамытуға бағытталған оқу қажеттіліктері туындылап отыр. Білімді ақпараттандыру жағдайында білім парадигмасының өзгеруі (О.З.Имангожина, С.А.Жданов, И.А.Заинчковский, Г.К.Тұрғанова, Д.М.Жүсібалиева, т.б.) қазіргі жалпы білім беретін жоғары оқу орындарының дамуының негізі ретінде ақпараттық технологиялары (В.А.Корвяков, Р.О.Джеренова, С.Д.Муканова, т.б) мәселелері ретінде зерттелуде.

Медиабілім – педагогика ғылымдары саласындағы ақпараттық-коммуникациялық құралдарды меңгеруге үйрететін жаңа бағыт. Педагогикалық-психологиялық сөздікте медиа-білім беру оқушыларға бұқаралық қатынас заңдылықтарын үйрететін педагогикалық бағдар. Оның негізгі міндеті болашақ ұрпақты ақпараттық жағдай өміріне, оны түсіне білуге, қазіргі ақпараттық технологияларды қолдана білуге үйрету [3].

Елімізде педагогикалық білім саласында қолданыла бастаған медиабілімді игеру қарқынды жүзеге асырылуда. Мектептердегі медиабілім беру технологиясын жобалау және қолдану: интеграцияланған медиабілім беру негізінде жеке пән мен медиабілім беруді интеграциялау мақсатында жеке пәндерді оқыту барысында медиамәтіндерді көрнекі қолдану негізінде сыни ойлануға мүмкіндік беру; арнайы немесе әлеуметтік мәдени негізінде заманауи медиа тәжірибесін оқыту -видео түсірілім және монтаж негіздерін үйренуге бағытталуда.

Медиа білім беру (ағылш. media education) – бұқаралық және басқа да коммуникация құралдарының (соның ішінде баспасөз, теледидар және радиохабар тарату, жарнама, кинематография, интернет) әсерін осы саладағы қызметкерлерді даярлау шеңберінде де, инфокоммуникациялық технологияларды игеру үшін барлығы білуі қажет нәрсеге қатысты зерттеуді білдіретін термин. Ол сондай-ақ «медиа сауаттылық» терминімен өрнектеледі (ағылш. media literacy) немесе «медиа құзыреттілік» (ағылш. media competence), бұл байланыс құралдарын білікті қолдана білуді білдіреді. Білім алушылардың аудиовизуалды бейнелердің мағынасын дұрыс түсінуі және ақпараттық ағындарда еркін бағдарлануы үшін ақпаратты қабылдау дағдылары болуы қажет. Мұның бәрі медиа білім беруді қамтамасыз ете алады.

Педагогикалық-психологиялық сөздікте медиа-білім беру оқушыларға бұқаралық қатынас заңдылықтарын үйрететін педагогикалық бағдар. Оның негізгі міндеті болашақ ұрпақты ақпараттық жағдай өміріне, оны түсіне білуге, қазіргі ақпараттық технологияларды қолдана білуге үйрету [3].

Медиа-білім беру – педагогикадағы білім алушылардың бұқаралық байланыс заңдылықтарын оқуын жақтайтын бағыт. Негізгі міндеті – жас ұрпақты қазіргі ақпараттық заман талаптарына, түрлі ақпаратты қабылдау мен талдауға дайындау, адамды оны түсінуге, оның психикаға әсерін білуге үйрету, байланыстың вербальдік емес формалары негізінде, техника құралдар мен қазіргі ақпараттық технологиялар көмегімен қарым-қатынас жасау тәсілдеріне үйрету.

Материалдар мен әдістер. ХХІ ғасырда медиа білім беру педагогиканың басым бағыты ретінде қарастырылатындықтан бұқаралық коммуникация құралдарын сабақтарда талдау үшін материал ретінде пайдалану және жеке хабарламалар жасау (медиа мәтіндер құру) арқылы пәндік мазмұнды игеру мүмкіндігі болып табылады. Бұл жағдайда медиа білім берудің дамытушы және қалыптастырушы функциялары бар, бұл пәнді түсіну құралы және білім алушының ақпараттық мәдениетін қалыптастыру құралы, яғни сыни ойлау, ақпаратпен жұмыс істеу қабілеті.

Цифрлы кеңістіктегі мол ақпаратты, мәтін деректерін талдау мен өңдеу саласындағы жаңа лингвистикалық және компьютерлік әдіс-тәсілдерді меңгерген қазақ тілін зерттеуші, заманауи ақпаратты өңдеу құралдарының кең мүмкіндіктерін өз жұмысында пайдалана алатын маман даярлау үлкен мәселе. Қазір филологиялық білімі терең, цифрлық құралдарды жетік меңгерген мамандар тапшы. IT-мамандар компьютерлік бағдарламаларды жақсы меңгергенмен, ақпаратты сауатты, қызықты және нанымды етіп жеткізе алмайды. Филологтер мұны істей алады, бірақ өз жұмысын мінсіз атқару үшін цифрлық технологиялардың ерекшеліктерін түсінуі керек. Бұл – қазақ тілінің ғылыми әлеуетін арттырумен қатар, ұлттық тіл саясатының цифрлық трансформацияға бейімделуін қамтамасыз етеді.

Медиа білім берудің негізгі міндеттері [4]:

- өскелең ұрпақты ақпараттық кеңістік жағдайында өмір сүруге және оны қабылдауға дайындау;
- алынған ақпаратты түсінуді және оны дұрыс түсіндіруді үйрену;
- алынған ақпарат ағынының психикаға әсерін түсіну;
- техникалық құралдар мен заманауи ақпараттық технологияларды қолдана отырып, вербалды емес байланыс формаларына негізделген қарым-қатынас тәсілдерін игеру.

Медиа білім беруді педагогикалық мамандықтар мен педагогикалық бағыттар тұрғысынан қарастырған кезде оның мынандай ерекшеліктерін ажыратуға болады:

1. Бұқаралық ақпарат құралдарын қабылдау мен түсіндіруде педагогикалық қажеттілік ретінде пайда болады;
2. Ақпаратты алу бойынша педагог пен білім алушының мүмкіндігі тең, педагог білім алушы үшін ақпараттық кеңістікте нұсқау беруші ретінде әрекет етеді, алынған ақпаратты түсінудің әртүрлі деңгейлерінде талдауға көмектеседі;
3. Педагог заманауи мультимедиялық оқыту құралдарын пайдаланудың жоғары мәдениетіне ие болуы керек;
4. Білім алушы заманауи бұқаралық ақпарат құралдарының техникалық аспектілерін білуде педагогтен озып кетуі мүмкін және педагогке көмекші бола алады [5].

Медиа білім беру - бұл оқумен немесе кез келген басқа дағдымен шектелмейтін, кеңкөз-қарасты қажет ететін медиа сауаттылыққа жету жолы. Кең перспектива білімнің дамыған-құрылымына негізделген. Біз бұл білім құрылымын ақпаратты таңдау және оны синтездеу қабілетімізді пайдалана отырып құрастырамыз. Біз сауаттылық деңгейін үнемі арттыра аламыз. Медиа сауаттылық көп өлшемді. Біз кең танымдық, эмоционалдық, эстетикалық және моральдық ақпаратты алуымыз керек. Медиа сауатты адамдар белгілі бір хабарламадан әлдеқайда көп

нәрсені көре алады. Олар медиамәтіндерді жасау және таңдау процестерін және олардың мағынасын жақсы түсінеді. Медиа сауатты адамдар медиамәтіндерден қалаған нәрсені алу ықтималдығы жоғары. Осылайша, медиа-сауаттылық деңгейі жоғары аудиторияның медиа әлемді түсіну, басқару және бағалау деңгейі жоғары болады.

Медиа білім адамдарды хабарламаларды жасауға, коммуникацияға мейлінше тиімді ақпарат құралын таңдауға оқытады. Медиа білім оқушыларға өздерінің ойларын және ақпаратты еркін білдіру құқығын жүзеге асыруға мүмкіндік береді. Бұл олардың жеке дамуына ғана әсер етіп қоймай, сондай-ақ, олардың әлеуметтік тұрғыда белсенді атсалысуын және интербелсенділігін күшейтеді.

Дидактика тұрғысынан алғанда медиабілім беруді қолдану тұлғаның сыни ойлауын дамытатын және шығармашылық потенциалын арттыратын икемді және әмбебап үрдіс. Біріншіден, педагогтың қызметі мейлінше күрделілене түседі. Ол мультимедия технологиясын меңгеруде арнайы даярлығының болуымен қатар, оқытудың техникалық құралдарын қолданудың мәдениетімен байланысты педагогиканың әдістерін белсенді қолдана білуі тиіс. Екіншіден, оқыту мен тәрбие беру процесінің белгілі бір бөлігі оқушылардың өзіне жүктеледі де, тікелей олардың белсенділігін тәуелді және бұл жеке білім траекториясын құруға мүмкіндік береді. Мұнда оқу материалын түсіндіру педагог пен оқушының мейіленше белсенді және интенсивті жұмыс істеуін қажет етеді.

Ең беделді медиапедагогтардың және медиатеоретиктердің бірегейі Л.Мастерман (L.Masterman) қазіргі әлемдегі медиабілімнің маңыздылығы мен басымдығын айқындайтын жеті себебін негіздеп берді [6]:

1. Медианы тұтынудың жоғары деңгейі және қазіргі қоғамда бұқаралық ақпарат құралдарының шектен тыс көптігі.

2. Медианың идеологиялық маңыздылығы, өнеркәсіптің саласы ретінде олардың аудиторияның санасына ықпалы.

3. Медиаақпарат санының жылдам өсуі, оны басқару және тарату тетіктерінің күшеюі.

4. Негізгі демократиялық процестерге медианың ену интенсивтілігі.

5. Барлық салада визуалды коммуникация мен ақпарат маңыздылығының артуы.

6. Болашақ талаптарға сәйкес бағдарланған оқушыларды оқытудың қажеттілігі.

7. Ақпаратты жекешелендіруде ұлттық және халықаралық процестердің ұлғаюы.

Медиа ресурстар – оқу процесін көрнекі, интерактивті және қызықты етіп ұйымдастыруға мүмкіндік беретін құралдар жиынтығы.

Оларға:

- Видеосабактар (YouTube, Daryn.online, Khan Academy)

- Аудиоматериалдар (подкасттар, аудиокітаптар, жаңалықтар)

- Интерактивті платформалар (Quizizz, Kahoot, LearningApps)

- Электронды оқулықтар мен мультимедиялық презентациялар

- Әлеуметтік желілер мен блогтар Бұл ресурстар қазақ тілін үйренушілерге тілдік органы қалыптастыруға, жаңа ақпаратты жеңіл қабылдауға және оны күнделікті өмірде қолдануға көмектеседі.

Кез келген сабақ өз мақсатына толық жету үшін оған белгілі бір әдіс-тәсілдерді таңдап, саралап қолдану керектігін тәжірибе көрсетіп отыр. Сабақ мақсатына жетуі үшін ең алдымен тиімді әрі дұрыс жоспарланып, сол жоспарға сай ұтымды әдіс-тәсілдердің, ресурстардың таңдалғаны жөн. Әсіресе қазіргі жаңа инновациялық технологиялар кезеңінде цифрлық білім беру ресурстарын қолданудың тиімділігі зор.

Білім беру үдерісінде цифрлық білім беру ресурстарын қолданудың негізгі әдістеріне тоқталып өтсек:

Біріншіден, жаңа материалды түсіндіргенде немесе жаңа сабақты бекіткенде қолдану әдісі. Бұл жағдайда анимациялық, бейне үзінділер, дыбыстық файлдар, графикалық кескіндерді көрсету сияқты ЦБР–ды пайдаланған дұрыс.

Екіншіден, оқушының өзіндік оқу іс-әрекетін ұйымдастырғанда. Бұл жағдайда оқу комплексінің барлық материалдары пайдалы болуы мүмкін.

Үшіншіден, цифрлық білім беру ресурстарында әртүрлі бақылауларды (кіріс, ағымдық, кесінді, қорытынды) ұйымдастырғанда. Мұнда бақылау-диагностикасы оқушылардың компьютерлік тестіленуі.

Төртіншіден, мультимедиялық құралдарды пайдалану арқылы ЦБР-ды нақты бір пән не бағыт бойынша топтастыруға мүмкіндік беретін әдіс.

Бесіншіден, оқушыларға мұғалімнің қатысуынсыз өздері теориялық материалдармен танысып, тәжірибелік тапсырмаларды орындағаннан соң, соңында бағалауда ыңғайлы.

Қазақ тілін оқытуда медиаресурстарды қолдану әдістемесі [7].

1. Тыңдалым дағдыларын дамыту Медиаресурстар арқылы оқушылардың тыңдау қабілетін жақсартуға болады. Ол үшін:

- Аудиожазбалар мен подкасттар пайдаланылады (мысалы, Қазақ радиосының бағдарламалары, TEDx Talks).

- Оқушыларға бейнежазбалар тыңдатып, негізгі ойды түсіну тапсырмалары беріледі.

- Сұхбаттар мен әңгімелерді тыңдап, олар бойынша сұрақтарға жауап беру ұсынылады. 2. Айтылым дағдыларын жетілдіру Қазақ тілін оқытуда медиаресурстарды дұрыс пайдалану арқылы оқушылардың сөйлеу дағдыларын дамытуға болады. Ол үшін:

- Видеоматериалдардан кейін оқушыларға қысқаша мазмұндама жасату.

- TikTok, Instagram Reels секілді қысқа видео форматтарын пайдаланып, оқушыларға қазақ тілінде шағын видео түсіру тапсырмаларын беру.

- Телебағдарламалардан үзінді көрсетіп, оқушылардың пікір білдіруін сұрау.

3. Оқылым дағдыларын дамыту

- Электронды оқулықтар мен жаңалық сайттарынан мақалалар оқыту.

- Оқушыларға мәтін бойынша тесттер мен тапсырмалар беру (Google Forms арқылы).

- Оқушыларға блог жазуды үйрету және олардың посттарын сыныпта талқылау.

4. Жазылым дағдыларын қалыптастыру

- Оқушылардан видеосабактар мен подкасттар негізінде эссе немесе қысқа әңгіме жазуын сұрау.

- Интерактивті тапсырмалар (LearningApps, Padlet) арқылы жазу дағдыларын дамыту.

- Оқушыларға өз блогтарын жүргізуге мүмкіндік беру. Медиаресурстарды қолданудың тиімді әдістері

1. Геймификация (ойын арқылы оқыту) – Kahoot, Quizizz платформалары арқылы оқушылардың қызығушылығын арттыру.

2. Жобалық оқыту – оқушыларға медиаресурстарды пайдалана отырып, шағын деректі фильмдер, презентациялар жасауға тапсырма беру.

3. Флипмед классрум (төңкерілген сынып) – оқушыларға алдын ала видеосабактар мен мақалаларды үйде қарауға тапсырма беру, ал сабақта талқылау жүргізу.

4. Визуалды оқыту – инфографикалар, слайд-презентациялар арқылы ақпаратты ұсыну.

Нәтижелер мен талқылау. Тәжірибе көрсеткендей, бала барлық ақпаратты сырттан алады: пайдалы ақпаратты да, зиянды ақпаратты да. Бұл жағдайда ақпараттық ағындар мен білім алушылар арасындағы медиатор, медиа әлеміндегі бағдар болып табылатын педагогке үлкен жауапкершілік жүктеледі: оның көмегімен келіп түскен ақпарат дұрыс қабылданады және түсіндіріледі.

Қазіргі цифрлық қоғамның негізгі ерекшеліктері:

1) Ақпарат пен білім – қоғамның негізгі трансформациялық күші, ал ақпараттық ресурстар – қоғамның стратегиялық ресурстары;

2) Жаһандық ақпараттандыру, ақпараттық-коммуникациялық технологиялардың қарқынды дамуы – адамзаттың жаңа цифрлық білімді игерудің алдыңғы шарты;

3) Ақпараттар ағыны, өтпелі кезең, жеделдету – цифрлы қоғамның басты белгілері;

4) Өндірістік және әлеуметтік технологиялардың жаңару циклдері кемінде 6-8 жылды құрайды, ал бұл өз кезегінде ұрпақтардың сапалық ауысу қарқынынан асып түседі;

5) Үздіксіз білім беру және мамандарды қайта даярлау – жеке тұлғаның әлеуметтік мәртебесін сақтаудың ажырамас бөлігі;

6) Әрбір адамның тағдыры жаңа ақпаратты дер кезінде табу, өзіне қажеттісін ғана алу, санада қабылдау, ой қорыту, сындарлы ойлау және оны практикада тиімді пайдалана алу қабілетіне байланысты [8].

Медиа білім беру білім алушылардың танымдық белсенділігін арттырады, ақпаратты бір тілден екінші тілге аудару, анықтамалық әдебиеттен, интернеттен алынған жаңа ақпаратты пайдалану, оны хабарламалар, баяндамалар, ауызша және жазбаша хабарламалар, презентациялар, жобалар, бейнероликтер жасау нысанына аудару қабілетін дамытады.

Кейбір жағдайда «медиа білім беру» және «ақпараттық-коммуникациялық технологиялар» ұғымдарын шатастырып, оларды қате анықтап, бір ұғымды екіншісіне ауыстырады. АКТ құралдары мен медиа құралдарының арасындағы айырмашылықты ажыратып, екеуінің құралдарын пайдалануды игерудің бір уақытта жүргізілуі керек екенін түсіну маңызды.

Мектепте медиа білім беру технологияларын қолдану келесі бағыттар бойынша жүргізілуі қажет [9]:

- медиа білім беруді интеграциялау мақсатында жекелеген пәндерді оқытуда медиа мәтіндерді көрнекі пайдалану негізінде сыни ойлауды қалыптастыру. Бұл бағыт «интеграцияланған медиа білім беру» деп аталады;

- білім беру ұйымында медиа орталықтар (медиа қызметтер, медианүктелер) құру - мектептің баспа басылымдарымен жұмыс істеу негізінде балалар мен ересектердің күш-жігерін біріктіру, мектептің кино және телестудияларында бейнетүсірілім мен монтаждау негіздерін зерделеу, әлеуметтік желілерде ресми топтар жүргізу, мектеп кеңістігінде ақпарат орталақытарын жабдықтау.

Жоғарыда айтылғандай, оқу процесінде заманауи медиа материалдарын пайдалану кезінде ақпаратты жинау және тексеру қабілеттерінен басқа, сыни ойлауды дамыту қажет. Яғни, талдау, қателіктерді бөліп көрсету және қорытынды жасау, ақпаратқа жеке сенім дәрежесін дамыту, ақпараттық хабарламаның жасырын мағынасымен жұмыс істеуді ең бірінші орынға қою керек. Бұл білім алушылардың сыни ойлауын дамыту процесіндегі белсенділік тәсілінің рөлін анықтайды.

Білім беру үрдісінің дидактикасы тұрғысынан медиа білім беру технологияларын қолдану сыни ойлауды дамытуға ғана емес, сонымен қатар білім алушылардың да, педагогтердің де шығармашылық әлеуетін іске асыруға мүмкіндік береді.

Алайда, педагогикалық іс-әрекеттің мазмұны дәстүрлі білім беру үрдісінен айтарлықтай ерекшеленетінін ескеру қажет. Бұл жағдайда оқу материалын түсіндіру педагог пен білім алушы арасындағы әлдеқайда белсенді және қарқынды өзара әрекеттесуді қажет етеді. Педагог бір мезгілде материалды баяндауы, оқытудың мультимедиялық (ақпараттық) құралдарын қолдануды бақылауы және тиімді кері байланысты ұйымдастыру үшін аудитория жағдайының кез келген өзгерісіне сезімтал жауап беруі тиіс.

Атап айтқанда, оқу және сабақтан тыс іс-шараларда бейнелерді (фильмдер, олардың фрагменттері, фотосуреттер, мұрағаттық құжаттар, медиа мәтіндер) қабылдау кезінде қабылдаудың келесі деңгейлерін ажыратуға болады:

1. Қабылдаудың күнделікті деңгейі (сюжеттің, кейіпкерлердің күнделікті мотивтерімен шектелген);

2. Қоғамдық деңгейі (кейіпкерлердің терең сипаттамалары және іс-әрекеттің психологиялық мотивтері берілген);

3. Көркем образ деңгейі (экрандық образдың, оның құрамдас бөліктерінің егжей-тегжейлі сипаттамасы; экрандық көріністі мәтін түрі ретінде баяндаудың семантикалық бірліктерін бөліп

көрсету, олардың өзара әрекеттесу сипаттамасы; актерлерді таңдауға, кадрға, түсірілім сипатына, жарықтандыруға, түс схемасына, монтажға және т. б. назар аудару);

4. Авторлық тұжырымдаманы түсіну деңгейі (автордың осы шығарманың көркемдік бейнесінің нақты жүйесіне сүйене отырып, қандай идеяны білдіргісі келетіні туралы қорытынды жасай білу);

5. Автордың қозғаған мәселеге қатысты өзіндік тұжырымдардың пайда болу деңгейі.

Сабақта педагог үшін иллюстрациялық бейне - фотоматериалдарды таңдау дәлдігі үлкен маңызға ие. Материал білім алушылардың қызығушылығын тудыруы керек (мысалы, білім алушылар әлі көрмеген немесе ұмытып кеткен фильм, картинаның сюжеті фильмнің қазіргі және бір кездері өмір сүрген прототипін құрудың нақты негізіне ие немесе бұл оқиға жастар арасында айтылып жүрген мәселеге қатысты болуы және т.б).

Қабылдауды орнатудың екі негізгі мақсаты бар: тыңдаушыларды көркемдік қабылдауға бейімдеу (мүмкін болған жағдайда қабылдауды тұрмыстық жоспардан эстетикалық жоспарға аудару) және болашақ көрініске белгілі бір контекст беру - білім алушыда шығармашылық тапсырманы орындауға мотивация болуы керек (мысалы, медиа мәтінді құру). Қабылдаумен байланысты медиа білім беру технологияларымен жұмыс істейтін педагог білім алушылардың қабылдау деңгейі әртүрлі екенін және ең алдымен коммуникациялық кедергілерді жеңумен байланысты екенін түсінуі керек. Е. А. Бондаренко кедергілердің мынадай түрлерін бөліп көрсетеді [10]:

- қабылдау кедергісі (зейінді ауыстыру жылдамдығы мен дәлдігі, қабылдаудың жылдамдығы мен дәлдігі, зейіннің шоғырлану ұзақтығы). Бұл кедергіні физиологиялық көңіл-күй (жұмылдыру күйі және толық «жауынгерлік дайындық») арқылы жеңуге болады.

- түсіну кедергісі (қиял, ойлау, қабылдау, зейіннің қатысуымен ақпаратты өңдеу). Бұл кедергіні аналогиялық әрекеттер мен тәуелсіз шығармашылық әрекеттердің көмегімен жеңуге болады (тану және салыстыру дағдыларын пысықтау, тәжірибе жинақтау, аналогиялық әрекеттен шығармашылық әрекетке көшу белгілі бір білім көлемі болған кезде ғана мүмкін болады).

- тұлғааралық қарым-қатынастағы кедергі (педагогтің презентациясындағы шығармашылық тапсырманың мәнін, қойылатын талаптар кешенін және т.б. түсінбеу). Бұл кедергіні коммуникацияны бақылау, ақпаратты түрлендірудің әртүрлі тәсілдерін пысықтау кезінде жеңуге болады.

Қабылдау нәтижелерін талдау білім алушыларды медиа мәтінді түсінуге, өз тұжырымдамасын жасауға жетелейді.

Медиа білім берудің міндетті шарты - ақпаратпен жұмыс істеу дағдыларын дамыту эпизодтық сипатта болмауы керек, дегенмен ол білімнің әр түрлі салаларына қатысты әр түрлі формада болуы мүмкін. Бұл бастауыш және орта мектепте ақпаратты қабылдау, өңдеу, арақатынас жүйесі құрылған кезде өте маңызды. Ақпараттық мәдениетті толыққанды қалыптастыру үшін сабақта да, сабақтан тыс уақытта да ақпаратты қабылдау және талдау жүйесін қалыптастыруға көмектесетін арнайы сабақтар немесе қызмет түрлері қажет. Мәселен, БАҚ-тың тілі мен экспрессивті құралдарын (экрандық мәдениет негіздері, балалар журналистикасы, соның ішінде телевизиялық арнайы курстар) зерттеу, жобалық қызмет ретінде – шығармашылық жобаны жүзеге асыру жасөспірімдерді әртүрлі ақпараттық дағдыларды игеру қажеттілігіне қояды - ақпаратты іріктеуден, жинақтаудан, өңдеуден және оны басқа нысанда баяндаудан бастап таза технологиялық (бейнемонтаж немесе компьютерлік макет) дағдыларға дейін. Және бұл жерде ақпаратты талдау және іріктеу, оның маңыздылық дәрежесін бағалау, өз пікірін білдіру секілді сыни ойлау дағдыларынсыз нәтижеге жету мүмкін емес.

Цифрлық білім беру ресурстарын сабақта қолдану нәтижелері:

- студенттердің грамматикалық сауаттылығы артты;
- жазбаша және ауызша сөйлеу сапасы жақсарды;
- сабаққа қызығушылық пен белсенділік өсті;

- өздігінен жұмыс істеу дағдысы қалыптасты;
- Практикалық маңыздылығы:
- студент арасындағы кері байланыс жеделдеді.
- сабақта тұрақты қолдануға болады;
- қосымша уақыт пен ресурсты қажет етпейді;
- қысқа мерзімде нақты нәтиже береді.

Демек, цифрлық білім беру ресурстарын тиімді пайдалану арқылы біз оқушыларға тек білім беріп қана қоймай, олардың жеке тұлғасын дамытуға, шығармашылық ойлауын ынталандыруға, тілге деген сүйіспеншілігін арттыруға жол ашамыз.

Цифрлық білім беру ресурстарының көмегімен жүзеге асырылатын оқыту процесі оқушының жаңаша ойлау қабілетін қалыптастырып, оларды жүйелік байланыстар мен заңдылықтарды табуға итеріп, нәтижесінде – өздерінің кәсіби потенциалдарының қалыптасуына жол ашады деген ойдамыз.

Қорытынды. Цифрлық технологиялар мен медиаресурстарды қазақ тілін оқытуда қолдану оқушылардың қызығушылығын арттырып қана қоймай, олардың тілдік дағдыларын кешенді түрде дамытуға көмектеседі. Дұрыс тандалған әдістер арқылы медиаресурстарды тиімді пайдалану оқушылардың коммуникативтік қабілетін жақсартып, қазақ тілін меңгеруді жеңілдетеді. Болашақта қазақ тілі сабақтарында цифрлық технологиялар мен медиаресурстарды кеңінен пайдалану – білім беру жүйесін жетілдірудің маңызды бағыттарының бірі болып қала береді. Медианың қазақ тілін үйренуге әсерін талдау бізге тілдік оқытудың мәдени аспектілерін түсінуге және осы саладағы заманауи үрдістерді анықтауға көмектеседі. Зерттеу сонымен қатар медиа және білім беру теорияларын қолдану аясын кеңейтеді, медиа-ресурстарды пайдалануға бағытталған тілдік оқытудың жаңа трендтерін қалыптастыруға үлес қосады.

Қорыта айтқанда, білім беру саласында ақпараттық қоғамның дамуы жаңашыл білім беру парадигмасының қалыптасуымен байланысты. Оның негізінде білім беру арқылы тұлғаның дамуы жатыр. Жаңа білім беру парадигмасында кез келген жеке тұлға – педагогикалық ықпал ету объектісі ғана емес, оқу үрдісін ұйымдастырудың жаңа формалары арқылы қарапайым репродукциядан алшақ оқытушымен диалогқа тартылған таным іс-әрекетінің белсенді субъектісі екенін ұмытпағанымыз жөн.

Пайдаланылған әдебиеттер тізімі:

1. «Жаңа жағдайдағы Қазақстан: іс-қимыл кезеңі» атты Мемлекет басшысы Қасым-Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы. 2020 жылғы 1 қыркүйек. tengrinews.kz/kazakhstan_news
2. Смагулов, Е. Ж. Медиа білім берудің педагогикалық негіздері / Е. Ж. Смагулов. //Молодой ученый. -2016.-№ 5.2 (109.2). -С. 9-10.
3. Психолого-педагогический словарь/ Сост В.А. Мищериков. Ред. П.И.Пидкасистый. Ростов: Феникс, 1998. С.241.
4. Дзялошинский И.М. Медиа и социальная активность молодежи //Медиаобразование: от теории - к практике. Сб. материалов III Всеросс. науч.-практ. конф. «Медиаобразование молодежи и аудиторий». - Томск, 2009.
5. Медиаобразование в школе / Вартанова Е. Л., Смирнова О. В. и др.. –Сборник программ для преподавания дисциплин.-М.: МедиаМир, 2010.-320 с.
6. Федоров А.В. Медиаобразование и медиаграмотность.-Таганрог, 2004.-С.56-57.
7. Төлеубекова Р.К., Маусумбаев Р.С. Білім беру жүйесінде цифрлық технологияларды пайдалану әдістері//Қарағанды университетінің хабаршысы. - №2(102). - 2021. – Б.26-30.
8. Құрман Н.Ж. Қазақ тілін оқытудың әдіснамалық негіздері: Монография. Астана, 2008. – 30 б.
9. Фёдоров А. В. Развитие медиакомпетентности и критического мышления студентов педагогического вуза. — Монография. — М.: МОО ВПП ЮНЕСКО «Информация для всех», 2007. — 616 с. — ISBN 978-5-98517-064-1.
10. Медиаобразование в школе / Вартанова Е. Л., Смирнова О. В. и др.. — Сборник программ для преподавания дисциплин. — М.: МедиаМир, 2010. — 320 с. — ISBN 978-5-91832-025-0

References:

1. «Jaña jağdaydağy Qazaqstan: is-qimyl kezeñi» aty Memleket basshysy Qasym Jomart Toqayevtyñ Qazaqstan halqyna Joldauy. 2020 jylğy 1 qyrküyek. tengrinews.kz/kazakhstan_news

2. *Psichologo-pedagogichesiy slovar'* / Sost. V.A. Mizherikov. Red. P.I. Pidkasisty. Rostov: Feniks, 1998. S.241.
3. Smagulov, E. Zh. *Media bilim berudiñ pedagogikalıyq negizderi* / E. Zh. Smagulov. // *Molodoy uchenyy*. -2016.-№ 5.2 (109.2). -S. 9-10.
4. Dzyaloshinskiy I.M. *Media i sotsial'naya aktivnost' molodezhi* // *Mediaobrazovanie: ot teorii - k praktike. Sb. materialov III Vseross. nauch.-prakt. konf. «Mediaobrazovanie molodezhnoy auditorii»*. - Tomsk, 2009.
5. *Mediaobrazovanie v shkole* / Vartanova E. L., Smirnova O. V. i dr. - *Sbornik programm dlya prepodavaniya distsiplin*. - M.: MediaMir, 2010. - 320 s.
6. Fedorov A.V. *Mediaobrazovanie i mediagramotnost'*. - Taganrog, 2004. - S.56-57.
7. Töleubekova R.K., Mausumbaev R.S. *Bilim beru jüiesinde cifrlyq tehnologiyalardy paydalanu ädisteri* // *Qaraqandy universitetiniñ habarşysy*. – №2(102). – 2021. – B. 26–30.
8. Qurman N.J. *Qazaq tilin oqytudyñ ädisnamalyq negizderi: Monografiya*. – Astana, 2008. – 30 b.
9. Fiodorov A.V. *Razvitie mediakompetentnosti i kriticheskogo myshleniia studentov pedagogicheskogo vuza*. – *Monografiya*. – M.: MOO VPP IUNESKO «Informatsiia dlia vsekh», 2007. – 616 s. – ISBN 978-5-98517-064-1.
10. *Mediaobrazovanie v shkole* / Vartanova E.L., Smirnova O.V. jäne t.b. – *Sbornik programm dlia prepodavaniia distsiplin*. – M.: MediaMir, 2010. – 320 s. – ISBN 978-5-91832-025-0.